

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут людини
Кафедра психології особистості та соціальних практик

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ

« 07 » 07 2020р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологія залежної поведінки особистості»

для студентів

спеціальності: 053 Психологія

освітнього рівня: другого (магістерського)

освітніх програм: 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія

спеціалізації Кризове консультування

Київ – 2020

Розробник:

Сорокіна Олена Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик

Викладач:

Сорокіна Олена Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри психології особистості та соціальних практик

Протокол від 20.01. 2020 р. № 1

Завідувач кафедри _____ (О.П. Сергєєвська)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія)

20.01. 2020 р.

Керівник освітньої програми _____ (О.П. Сергєєвська)

Робочу програму перевірено

01.02. 2020 р.

Заступник директора _____ (Р.О. Павлюк)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (Сергєєвська О.П.), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (Сергєєвська О.П.), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (Сергєєвська О.П.), «__» __ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (Сергєєвська О.П.), «__» __ 20__ р., протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	5, 6	
Семестр	10, 11	
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	32	
Модульний контроль	4	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	80	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є розкриття закономірностей виникнення, формування залежної поведінки, причин її поширення, ознайомлення з можливостями профілактики та особливостями психологічної допомоги при різних формах залежної поведінки.

Завдання:

- розкриття основних теоретичних моделей, закономірностей та механізмів розвитку залежної поведінки людини;
- аналіз основних форм залежної поведінки;
- формування адекватного ставлення до осіб, яким властиві різні форми залежної поведінки;
- сприяння формуванню у студентів навичок свідомого самоконтролю та саморегуляції власних психічних станів і поведінки.

3. Результати навчання за дисципліною

Відповідно до Освітньо-професійної програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, дисципліна «Психологія залежної поведінки особистості» забезпечує формування таких **загальних та фахових компетентностей**:

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.
- СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
- СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
- СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
- СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
- СК12. Здатність розробляти та застосовувати превентивні та корекційні програми збереження психологічного здоров'я людини

Відповідно до Освітньо-професійної програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, дисципліна «Психологія залежної поведінки особистості» забезпечує оволодіння такими **програмними результатами навчання**:

- ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
- ПР3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.
- ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.
- ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
- ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.
- ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Загальні питання психології залежності. Хімічні види залежності							
Тема 1. Визначення феномену залежності.	14	2	2				10
Тема 2. Хімічні види залежності	14		2	2			10
Модульний контроль	2						
Разом	30	2	4	2			20
Змістовий модуль 2. Поведінкові види залежності.							
Тема 1. Характеристика нехімічних залежностей. Ігрова залежність.	14	2	2				10
Тема 2. Технологічні види залежності	14		2	2			10
Модульний контроль	2						
Разом	30	2	4	2			20
Змістовий модуль 3. Соціальносхвалювані залежності							
Тема 1. Релігійна залежність	14	2	2				10
Тема 2. Залежність від стосунків.	14		4	2			8
Модульний контроль	2						
Разом	30	2	6	2			18
Змістовий модуль 4. Психологічна допомога особам з залежною поведінкою							
Тема 1. Види та моделі соціально-психологічної профілактики	14		2				12
Тема 2. Принципи надання психологічної допомоги при різних видах залежності	14		2	2			10
Модульний контроль	2						
Разом	30		4	2			22
Усього	120	6	18	8			80

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Загальні питання психології залежності. Хімічні види залежності

Лекція 1. Визначення феномену залежності (2 год.)

Визначення поняття залежність. Психологічні теорії виникнення залежностей (психодинамічні, біхевіоральні, соціокультурні). Види класифікацій залежностей. Соціально-психологічні ознаки залежної поведінки. Критерії визначення залежної поведінки. Хімічні види залежностей: алкогольна, наркотична, тютюнопаління, медикаментозна. Алкоголізм як вид хімічної залежності. Мотиви вживання наркотичних речовин. Групи ризику наркотизації. Стадії наркоманії.

Основні поняття теми: адиктивна поведінка, залежність, психологічна залежність, фізична залежність, абстинентний синдром, наркотичні речовини, наркоманія

Семінарське заняття №1. Причини виникнення та поширеність залежностей в світі й Україні

Семінарське заняття №2. Алкогольна залежність

Практична робота №1. Наркотична залежність

Змістовий модуль 2. Поведінкові види залежності

Лекція 2. Нехімічні види залежностей. Ігрова залежність (2 год.)

Нехімічні форми залежної поведінки. Класифікація, соціально схвалювані та несхвалювані форми залежностей. Фази ігрового циклу. Стадії розвитку залежності. Технологічні залежності. Види інтернет-залежності. Діагностичні критерії визначення Інтернет-залежності.

Основні поняття теми: азарт, ігрове середовище, залежність від комп'ютерних ігор, рольові і нерольові ігри, комп'ютерна небезпека

Семінарське заняття №3. Ігроманія.

Семінарське заняття №4. Інтернет-залежність. Залежність від комп'ютерних ігор.

Практична робота № 2. Харчова залежність.

Змістовий модуль 3. Соціально схвалювані залежності

Лекція 3. Релігійна залежність (2 год.)

Залежність від релігійних організацій як форма втечі від реальності. Психологічні механізми залучення людей до авторитарних сект. Стадії залучення у секту. Симптоми релігійної залежності. Психологічні особливості осіб, схильних до відвідування релігійних сект. Психологічні правила протидії залученню у секти. Релігійна адикція як альтернатива хімічній залежності.

Основні поняття теми: тоталітарна секта, маніпуляція свідомістю, протидія вербовці.

Семінарське заняття №5. Релігійна залежність.

Семінарське заняття №6. Залежність від стосунків.

Семінарське заняття №7. Співзалежність як форма стосунків.

Практична робота №3. Профілактика співзалежної поведінки

Змістовий модуль 4. Соціально-психологічна профілактика залежної поведінки

Семінарське заняття №8. Форми профілактики залежної поведінки.

Семінарське заняття №9. Діагностика залежної поведінки

Практична робота №4. Мотиваційний тренінг при залежній поведінці

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	1	1	1	1	1	1		
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	3	3	2	2
Відвідування практичних занять	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	3	30	2	20
Робота на практичному занятті	10	1	10	1	10	1	10	1	10
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом			69		69		80		68
Загальна кількість балів – 286									
Коефіцієнт для переведення у 100-бальну шкалу – 2,86									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Змістовий модуль 1. Загальні питання психології залежності. Хімічні види залежності

Тема 1. Визначення феномену залежності – 10 год

1. Ознайомитися з психологічними методами впливу рекламної продукції на психіку людини;

<http://www.studfiles.ru/preview/5456630/page:4/>

<http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2086>

<http://prodawez.ru/reclama/psixologicheskoe-vozdejstvie-reklamy.html>

2. Підібрати відеоролик реклами будь-якого алкогольного напою.

3. Проаналізувати, які властивості психічних процесів (уваги, пам'яті, відчуттів, сприймання, мислення, мовлення, уяви) використано при створенні відеопродукції; як формується емоційний вплив реклами; які властивості особистості (мотиваційні, гендерні, вікові...) задіяні (актуалізуються) в процесі перегляду відеоролика; чи присутня маніпуляція у відеоролику, в чому вона полягає.

Відповідь підготувати у вигляді есе – 5 балів.

Тема 2. Хімічні види залежності – 10 год.

Подивитись художній фільм «Джіа"» (1998 р.). Письмово відповісти на питання:

1. Ознаки якої залежності мала героїня фільму?
2. Сполучення яких чинників спровокувало залежність: середовищні (соціальні), сімейні, особистісні. Відповідь аргументуйте. Наведіть стислі приклади.
3. Які події прискорили розвиток залежності?
4. Чому лікування виявилось неефективним?
5. Які чинники, на Вашу думку, могли запобігти розвитку захворювання?

Відповідь у вигляді есе – 5 балів.

Змістовий модуль 2. Поведінкові види залежності.

Тема 1. Характеристика нехімічних залежностей.

Ігрова залежність – 10 год.

Тема 2. Ігрова залежність – 10 год.

Проаналізувавши Інтернет-джерела дайте відповідь на питання: Чи однакові особистісні особливості людей, схильних до різних видів азартних

ігор (наприклад, до гри покер чи до гри на гральних автоматах, або тих, хто робить ставки на перегонах). Відповідь обґрунтуйте – 5 балів.

Тема 4. Технологічні види залежності – 10 год.

Запропонуйте правила поведінки в соціальних мережах для підлітків. Відповідь підготуйте у вигляді брошури – 5 балів.

Змістовий модуль 3. Соціально схвалювані залежності

Тема 1. Релігійна залежність – 10 год.

Ознайомитися з брошурою Олійник І.В., Соснін В.О. «Тоталітарна секта: як протистояти її впливу». Підготувати пам'ятку для батьків з таких питань: стадії залучення у секту; психологічні особливості осіб, схильних до відвідування релігійних сект; психологічні правила протидії залученню у секти – 5 балів.

Тема 2. Залежність від стосунків – 8 год.

Ознайомитися з роботою Е. Фромма «Мистецтво любові». Визначити чотири критерії зрілої любові за Е.Фроммом. Чи актуальні ці критерії для сучасної молоді? Відповідь аргументуйте – 5 балів.

Змістовий модуль 4. Психологічна допомога особам з залежною поведінкою

Тема 1. Види та моделі соціально-психологічної профілактики

Ознайомитися з роботою В. Москаленко «Залежність. Сімейна хвороба». Письмово надати стислу характеристику життєвим сценаріям жінок, чоловіки яких зловживають алкоголем. Відповідь у вигляді есе – 5 балів.

Тема 2. Принципи надання психологічної допомоги при різних видах залежності – 6 год.

Подивитися 2 документальні фільми про наркотичну залежність:

а) <https://www.youtube.com/watch?v=JnE426406nk&index=6&list=PLZ2NDcqxS4SSunuyDBWcjDXoreH8JOhGn>

б) <https://www.youtube.com/watch?v=QE21jllqK7g&index=12&list=PLZ2NDcqxS4SSunuyDBWcjDXoreH8JOhGn>

Порівняти запропоновані підходи і надати письмову відповідь на питання:

1. В чому схожість підходів до лікування ?
2. В чому полягає основна відмінність лікування у стаціонарному відділенні та реабілітаційному центрі?
3. Чи є різницями між **пацієнтами** лікарні та центру? В чому вона полягає?
4. Що Ви думаєте про ефективність кожного з методів?

Ваші уявлення про існуючу систему надання допомоги наркозалежним в Україні? Відповідь у вигляді есе – 5 балів

Критерії оцінювання самостійної роботи студента:

- 1) своєчасність виконання роботи – 1 бал,
- 2) правильність виконання роботи: повна – 2 бали, часткова – 1 бал,
- 3) обсяг виконаного завдання: достатній – 2 бали, обмежений – 1 бал.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульні контрольні роботи виконуються в тестовій формі. Одна правильна відповідь оцінюється в один бал.

6.4. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умов належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Навчально-методична картка дисципліни «Психологія залежної поведінки особистості» 053 Психологія

Разом: 120 год., лекції – 6 год., семінарські заняття – 18 год., практичні заняття – 6 год., модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 80 год.

Модулі	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4
Назва модуля	Загальні питання психології залежності. Хімічні види залежності	Поведінкові види залежності	Соціально схвалювані залежності	Психологічна допомога особам з залежною поведінкою
Кіль-сть балів за модуль	69 бали	69 бали	80 балів	68 бали
Теми лекцій	1. Визначення феномену залежності – 1 бал	1. Характеристика нехімічних залежностей. Ігрова залежність – 1 бал	1. Релігійна залежність – 1 бал	
Кількість балів	1 бал	1 бал	1 бал	
Теми семінарів	1. Причини виникнення та поширеність залежностей в світі й Україні - 11 балів 2. Алкогольна залежність - 11 балів	1. Ігроманія - 11 балів 2. Інтернет-залежність. Залежність від комп'ютерних ігор 11 балів	1. Релігійна залежність - 11 балів 2. Залежність від стосунків - 11 балів 3. Співзалежність як форма стосунків - 11 балів	1. Форми профілактики залежної поведінки - 11 балів 2. Діагностика залежної поведінки - 11 балів
Кількість балів	22 бали	22 бали	33 бали	22 бали
Теми практичних робіт	1. Наркотична залежність - 11 балів	1. Харчова залежність - 11 балів	1. Профілактика співзалежної поведінки - 11 балів	1. Мотиваційний тренінг при залежній поведінці - 11 балів
Кількість балів	11 балів	11 балів	11 балів	11 балів
Самостійна робота	1. Ознайомитися з методами впливу реклами – 5 балів 2. Чинники наркотичної залежності – 5 балів	1. Порівняння хімічних та нехімічних залежностей заповнення таблиці – 5 балів. 2. Правила поведінки в	1. Підготувати пам'ятку для батьків – 5 балів. 2. Визначити критерії зрілої любові за Е.Фроммом – 5 балів.	1. Аналіз життєвих сценаріїв жінок-дружин алкоголіків – 5 балів. 2. Види психологічної

		соціальних мережах – 5 балів.		допомоги наркозалежним - 5 балів.
Кількість балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота – 25 балів	Модульна контрольна робота – 25 балів	Модульна контрольна робота – 25 балів	Модульна контрольна робота – 25 балів
Рейтингові бали	Загальна кількість балів – 286 Коефіцієнт для переведення у 100-бальну шкалу – 2,86			

8. Рекомендовані джерела

Основна література:

1. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющего сяповедения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 288 с. [Электронный ресурс: адреса доступу: http://www.koob.ru/zmanovskaya_e/deviantologiya]
2. Максимова, Н. Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. / Н. Ю. Максимова. — К. : Либідь, 2011. — 520 с.
3. Менделевич В.Д. Руководство по аддиктологии. — СПб.: Речь, 2007.— 746 с.[Электронный ресурс: адреса доступу: <http://www.booksmed.com/narkologiya/1287-rukovodstvo-po-addiktologii-mendelevich.html>]
4. Сорокіна О.А. Психологія залежності. Навчальний посібник. — Кам'янець-Подільський: ППБуйницький О.А., 2014. — 180 с.
5. Старшенбаум Г.В. Аддиктология: психология и психотерапия зависимостей. — М.: Когито-Центр, 2006. — 367 с. [Электронный ресурс: адреса доступу: library.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2017/04/Starshenbaum-G.V.-Addiktologiya.-Psihologiya-i-psihoterapiya-zavisimostej-Kogito-TSentr-2006-368s.pdf]

Додаткова література:

1. Березин С.В., Лисецкий К.С.(ред.). Предупреждение подростковой и юношеской наркомании. — М., 2001. [Электронный ресурс: адреса доступу: http://www.psichology.vuzlib.org/book_o387_page_1.html]
 2. Гоголева А.В. Аддиктивное поведение и его профилактика. — М.: Изд-во Моск.псих.-соц. ин-та, Воронеж: Изд-во НПО МОДЭК. — 2002. — 240 с.
 3. Даулинг С.(ред.). Психология и лечение зависимого поведения. — М., 2000. [Электронный ресурс: адреса доступу: <http://osp.kgsu.ru/library/PDF/379.pdf>]
 4. Данилин А., Данилина И. Как спасти детей от наркотиков. — М., 2001. [Электронный ресурс: адреса доступу: http://www.psichology.vuzlib.org/book_o540_page_4.html]
- Иванов М.С. Формирование зависимости от ролевых компьютерных игр. Электронный ресурс: <http://flogiston.ru/articles/netpsy/gameaddict>